

Exempel 1: Oliver Twist

KAP. 1.

Hvar och huru Oliver Twist kom till världen.

Bland andra offentliga byggnader i en viss stad, hvars namn jag af många skäl ej vill nämna, kan den också berömma sig af en sådan, som brukar förekomma i de flesta städer, stora och små, nämligen ett fattighus, och i detta fattighus föddes — hvilken dag kan vara likgiltigt för läsaren att veta — det människobarn, hvars namn förekommer i öfverskriften till detta kapitel. Längre efter det han af distriktsläkaren blifvit införd i denna sorgens och bekymrens värld, var det tvifvel underkastadt, om han skulle få lefva, tills han fick ett namn. Det var nämligen svårt att förmå honom åtaga sig det besväret att andas — ett brydsamt göra, men som ett slags vana har gjort till en nödvändighet för en angenäm tillvaro —, och en stund låg han flämtande på en liten ullmadrass, liksom balanserande mellan denna värld och en bättre, men med afgjord öfvervikt mot den bättre. Om Oliver under denna korta stund varit omgifven af ömma mormödrar, oroliga mostrar, erfarna ammor och höglärda doktorer, skulle han otvifvelaktigt ha blifvit bragt om lifvet i ett nu. Men som inga andra voro närvarande än en fattig gumma, som var litet omtöcknad af ett ovanligt kvantum öl, och distriktsläkaren, som skötte dylika förrättningar på ackord, fingo Oliver och naturen göra upp tvisten på egen hand. Resultatet blef, att Oliver efter några ansträngningar andades, nös och tog sig för att meddela fattighusets invånare, att socknen fått sig en ny börda på halsen, genom att stämma upp ett så ljudligt skrik, som man rimligtvis kunde väntas af ett gossebarn, som ännu ej längre än tre och en kvarts minut varit i besittning af det högst nyttiga tillbehör, som kallas stämma.

Då Oliver gaf detta första bevis på sina lungors fria och ändamålsenliga verksamhet, rörde ett lapptäcke sig, som låg vårdslöst kastadt öfver järnsängen, en ung kvinnas bleka ansikte lyftes matt upp från kudden, och en svag röst hviskade otydligt: »Låt mig se barnet, innan jag dör!»

Läkaren hade suttit med ansiktet vändt mot brasan och ömsom varmt och gnidit sina händer. Nu reste han sig, gick fram till hufvudgården och sade med mildare tonfall än man kunnat vänta af honom:

»Seså, tala inte om att dö.»

»Å, Gud välsigne henne, den beskedliga stackaren!» inföll sköterskan och stoppade hastigt i fickan en grön butelj, hvars innehåll hon med synbart välbehag smakat på borta i

sitt hörn. »När hon har fått lefva så länge som jag, herr doktor, och fått tretton barn, som alla ä' döda så när som på två, som också ä' här i fattighuset, så skall hon nog veta bättre än att tala så där. Kom ihåg, lilla stackare, hvad det är för en glädje att vara mor!»

Denna trösterika skildring af en mors framtidsutsikter gjorde tydligen ej sin afsedda verkan. Den sjuka skakade på hufvudet och sträckte ut sin hand efter barnet. Distriktsläkaren lade det i hennes armar. Hon tryckte lidelsefullt sina kalla, hvita läppar mot dess panna, strök med handen öfver sitt ansikte, såg sig vildt omkring, ryste, sjönk tillbaka — och var död. De gnedo hennes bröst, händer och tinningar, men blodet hade stelnat för alltid.

»Det är förbi», sade läkaren slutligen.

»Ack ja, stackars kräk», sade sköterskan och tog upp korken till den gröna buteljen, som hon tappat på kudden, då hon skulle böja sig ner efter barnet. »Stackars kräk!»

»Ni behöfver inte skicka bud efter mig, om barnet skriker», sade läkaren, i det han betänksamt drog på sig sina handskar. »Det är troligt, att det *blir* oroligt. Då kan ni ge det litet hafresoppa.»

Han tog på sig hatten, men stannade på väg till dörren bredvid sängen och tillade: »Det var en vacker flicka; hvar kom hon ifrån?»

»Hon fördes hit i går afse», svarade gumman, »enligt inspektörens order. De hade hittat henne liggande på gatan; hon hade visst gått lång väg, ty hennes skor voro alldeles utnötta; men hvarifrån hon kom eller hvart hon ämnade sig, det vet ingen.»

Läkaren böjde sig ner öfver liket och lyfte upp dess vänstra hand. »Den gamla historien», sade han och skakade på hufvudet, »ingen vigselring! — God natt.»

Han gick hem för att äta middag. Sedan sköterskan ännu en gång hållit sig väl med den gröna buteljen, satte hon sig på en pall framför brasan och började kläda på barnet.

Ända till detta ögonblick hade ingen kunnat säga, om det var en adelsmans eller en tiggares barn. Men nu, sedan han blifvit svept i den gamla blöjan, som gulnat i fattighusets tjänst, nu var han märkt och numrerad och hade fått sig sin plats anvisad: ett socknens barn, en fader- och moderlös, en stackars utsvulten träl, som skulle knuffas och skuffas fram genom världen, föraktad af alla, beklagad af ingen.

Oliver skrek af alla krafter. Om han vetat, att han var fader- och moderlös och hänvisad till fattighusdirektionens och sysslomannens ömma barmhärtighet, skulle han ha skrikit ännu högre.

Exempel 2

Gestapo

Vi hörde rop och skrik bakom oss. Lillebror och legionären stannade och väntade, medan vi andra hals över huvud rusade vidare. De gömde sig inne i det täta lövverket i ungsbogen.

De fyra ryssarna, helt unga soldater, kom rusande. De bar NKVD-truppers gröna gradbeteckningar. Tapperhetsmedaljer dinglade över bröstfickorna på vänster sida. Det var tappra, stridsglada soldater, unga pojkar, som tyckte om att slå ihjäl.

De dök upp där vägen gjorde en sväng. Legionären vände tummen neråt. Lillebror flinade. De båda automatvapnen knallade på en gång.

Lillebror stod och sköt med det tunga maskingeväret tryckt mot höften. Hela hans kämpagestalt darrade vid den våldsamma rekylen.

Legionären gnolade:

Kom nu bara, kom nu bara, Död!

Ryssarna föll framstupa. Två av dem rörde sig fortfarande, när skottlossningen upphörde.

Lillebror gick bort till dem och gav dem ett nackskott. Det var något, som man hade börjat med det senaste året, ty även svårt sårade kämpade vidare.

— Säkerhetsåtgärder, flinade Lillebror.

— Bon, Petit-Frère. Det är klokt handlat. Nu kan de inte skjuta efter oss, när vi vänder ryggen till.

Plutonen hade blivit överraskad under en suporgie i en stuga. Det var Portas födelsedag. Vi hörde inte att den kom, den ryska stormavdelningen. Plötsligt krossades fönstren, och fyra svarta maskinpistolmygningar spydde ut eld i rummet. Vi tryckte oss mot golvet.

Legionären och Porta kastade ut ett par T-granater genom fönstret. Hur vi kom därifrån kunde ingen förklara.

Vi samlades i grustaget på andra sidan skogen. Åtta man saknades.

— Jag såg två stupade, sade Porta.

Lillebror släpade med sig en rysk löjtnant. Gamle sade, att han skulle medföras som fånge.

Alldeles vid minfältet skrek löjtnanten till. Lillebror skrattade. Gamle* svor. När Lillebror dök fram ur ungsbogen var han ensam.

— Den där officersjäveln försökte smita, förklarade han.

Men vi märkte, att tråden till hälften hängde ut ur fickan på honom. Ståltråden med de båda trähandtagen, "den ljudlösa döden".

— Du ströpte honom, skrek Gamle förebrående.

— Ja, och än sen då? Han tänkte smita, morrade Lillebror och strök sig över byxfickan.

— Mördare, sade Stege.

* Kallad Oldfuks i "De fördömdas legion".

Exempel 3: Jane Eyre

FÖRSTA KAPITLET.

Denna dag fanns ingen möjlighet att företaga en promenad. Vi hade visserligen en timme på morgonen vandrat omkring i de aflöfvade boskéerna; men efter middagen (mrs Reed åt tidigt middag, då hon icke hade några främmande) medförde den kalla vinterblåsten så svarta moln och ett så genomträngande regn att någon vidare utflykt ej kunde komma i fråga.

Jag var rätt glad deråt: jag var just aldrig någon synnerlig vän af långa promenader, särdeles under de kalla eftermiddagarna, och det föreföll mig alltid högst obehagligt att komma hem i den kulna skymningen, med stelnade fingrar och tår, med hjertat sorgset och beklämdt af barnflickan Bessies ständiga gnat samt förödmjukad af medvetandet om min kroppsliga underlägsenhet under Elise, John och Georgina Reed.

Dessa senare voro i detta ögonblick samlade omkring sin mamma i salongen, der denna låg tillbakalutad i en soffa bredvid kaminen och, omgifven af sina älsklingar (hvilka nu hvarken greto eller grälade), såg helt lycklig och förnöjd ut. Mig hade hon befriat från att deltaga i denna grupp, under förklaring, att »det gjorde henne ondt att behöfva hålla mig på afstånd, men att hon, till dess hon finge höra af Bessie eller med egna ögon öfvertygat sig, att jag fattat en allvarlig föresats att antaga ett mera sällskapligt och barnsligt väsende — ett så att säga mera lifligt, öppet och naturligt sätt — verkligen såg sig tvungen att utesluta mig från de företrädesrättigheter, som endast tillkomma snälla och förnöjsamma barn.

»Hvad säger då Bessie att jag har gjort?» frågade jag.

»Jane, jag får säga dig att jag inte kan tåla personer, som göra frågor och invändningar; det ligger för öfrigt någonting högst motbjudande uti att höra barn på sådant sätt svara äldre folk. Sätt dig ned någonstädes der borta och håll dig tyst så länge, till dess du kan uttrycka dig på ett höfligare och mera passande sätt.»

En liten matsal stod i förening med salongen; jag smög mig dit in. Den innehöll bland annat ett bokskåp, och jag satte mig genast i besittning af en bok, sedan jag dock först försäkrat mig om att den var försedd med taflor. Jag steg derpå upp i fönstersmygen, drog fötterna upp under mig, till dess jag satt med korslagda ben, lik en turkinna, och sedan jag tätt dragit ihop de röda sidenförhängena, var jag på dubbelt sätt skild från den öfriga världen.

Till höger hindrade de skarlakansröda draperierna all vidare utsigt, och till venster

den låga och af den ramlade muren begränsade horisonten samt den nyss uppgångna halfmånen, som betecknade den sent framskridna timmen.

De båda i det stilla, glaslika hafvet ankrade skeppen förekommo mig som tvenne hemska spökgestalter.

Den lede frestaren, hjälpande tjufven att taga på sig sin packning, skyndade jag hastigt förbi, såsom ett föremål för fruktan och förskräckelse; och på samma sätt gjorde jag med det högt på en klippspets lägrade svarta, behornade väsende som bespejade en på afstånd synlig menniskomassa, samlad omkring en galge.

Hvar och en af dessa taflor berättade sin egen historia, ofta hemlighetsfull och ofattlig för mitt outvecklade förstånd, men dock alltid i högsta grad fängslande och intressant — lika rik på intresse, som de historier hvilka Bessie stundom plägade berätta om vinteraftnarna, då hon någon gång händelsevis var vid godt lynne. Vid dylika tillfällen brukade hon nemligen bära in strykbrädet och ställa det framför kaminen i barnkammaren, lät oss derefter taga plats omkring det och tillfredsstälde sedan, under det hon strök mrs Reeds spetskrås eller veckade banden på hennes nattmössor, vår nygirighet med kärlekshistorier och äfventyr, hemtade ur gamla fésagor eller ännu äldre ballader, eller (såsom jag längre fram upptäckte) ur Pamela och Henrik, grefve af Moreland.

Med Bewick på mitt knä, kände jag mig nu helt lycklig — lycklig åtminstone på mitt sätt. Jag hyste ingen annan farhåga, än den att blifva störd och afbruten i min sysselsättning, något som tyvärr alltför snart inträffade.

Dörren till rummet, der jag satt, öppnades.

»Buh! madam Tjurskalle!» ropade John Reeds stämma, men tystnade strax åter, då han fann rummet tomt.

»Hvar fanken kan hon vara?» fortfor han. — »Lisen, Georgina!» ropade han åt sina systrar. »Jeana är inte här: gå och säg åt mamma, att hon sprungit ut i regnet — den otäcka ungen!»

»Ack, så lyckligt att jag drog för gardinerna!» tänkte jag för mig sjelf och bad en varm bön att han icke skulle upptäcka mitt gömställe.

John Reed, med sina klena ögon och sitt lika klena förstånd, skulle säkerligen icke heller sjelf funnit det; men Elise stack i detta ögonblick hufvudet in genom dörren och sade genast:

»Hon sitter ganska säkert i fönstersmygen, Jack.»

Vid dessa ord trädde jag genast fram, ty jag bäfvade högligen vid tanken på att af besagde Jack blifva framdragen derifrån.

Exempel 4 Nils Holgerssons underbara resa

I

Pojken

TOMTEN

Söndag 20 mars

Det var en gång en pojke. Han var så där en fjorton år gammal, lång och ranglig och linhårig. Inte stort dugde han till: han hade mest av allt lust att sova och äta, och nästan tyckte han om att ställa till odygd.

Nu var det en söndagsmorgon, och pojkens föräldrar höllo på att göra sig i ordning för att gå i kyrkan. Pojken själv satt i skjortärmarna på bordskanten och tänkte på hur lyckligt det var, att både far och mor gingo sin väg, så att han skulle få rå sig själv under ett par timmar. »Nu kan jag då ta ner fars bössa och skjuta av ett skott, utan att någon behöver lägga sig i det,» sade han för sig själv.

Men det var nästan, som om far skulle ha gissat sig till pojkens tankar, för just som han stod på tröskeln och var färdig att gå, stannade han och vände sig mot honom. »Eftersom du inte vill gå i kyrkan med mor och mig,» sade han, »så tycker jag, att du åtminstone kan läsa predikan hemma. Vill du lova, att du gör det?»

»Ja,» sade pojken, »det kan jag väl göra.» Och han tänkte förstås, att inte skulle han läsa mer, än han hade lust till.

Pojken tyckte, att han aldrig hade sett mor så fortfärdig. I ett nu var hon borta vid vägghyllan, tog ner Luthers postilla och lade den på bordet framme vid fönstret med dagens predikan uppslagen. Hon slog också upp i evangelieboken och lade den bredvid postillan. Sist drog hon fram till bordet den stora länstolen, som blev köpt på auktionen i Vemmenhögs prästgård förra året, och där eljest ingen annan än far fick sitta.

Pojken satt och tänkte, att mor gjorde sig alltför mycket besvär med den där uppdukningen, för han ämnade inte läsa mer än en eller annan sida. Men nu var det för andra gången alldeles så, som om far skulle ha kunnat se tvärsigenom honom. Han gick fram till pojken och sade med sträng röst: »Kom nu ihåg, att du läser ordentligt! För när vi kommer tillbaka, ska jag förhöra dig på varenda sida, och har du då hoppat över någon, så går det inte väl för dig.»

»Predikan är fjorton och en halv sida,» sade mor liksom för att råga måttet. »Du får nog sätta dig att läsa genast, om du ska hinna igenom den.»

DEL 1

FÖRSTA KAPITLET

Det är en allmänt erkänd sanning, att en ogift man, som är i besittning av en vacker förmögenhet, måste vara i behov av en hustru.

Huru föga bekanta en sådan mans känslor eller avsikter än må vara, då han gör sitt första inträde i en krets av grannar, äro de kringboende familjerna så fast övertygade om denna sanning, att han anses som en rättmätig egendom, tillkommande en eller annan av deras döttrar.

— Kära du, sade en dag mrs Bennet till sin man, har du hört, att Netherfield Park äntligen blivit uthyrd?

Mr Bennet svarade, att han inte hade hört det.

— Men så är det, svarade hon; ty mrs Long har just varit här, och hon berättade mig allt om saken.

Mr Bennet svarade ingenting.

— Vill du inte veta vem som har hyrt det? ropade hans hustru otåligt.

— *Du* vill berätta det för mig, och jag har ingenting emot att få höra det.

Detta var en tillräckligt tydlig uppmaning.

— Jo, vet du, mrs Long säger, att Netherfield har blivit uthyrt till en mycket förmögen ung man från Norra England; att han kom dit i måndags i fyrspänd vagn för att se på stället och blev så förtjust i det, att han genast träffade överenskommelse med mr Morris, att han ämnar flytta dit före slutet av september, och att några av hans tjänstfolk komma till platsen redan i slutet av nästa vecka.

— Vad heter han?

— Bingley.

— Är han gift eller ogift?

— Jo, kan du tänka dig, ogift! En ogift, mycket förmögen man; fyra eller fem tusen pund om året. Vilken härlig utsikt för våra flickor!

— Hur så? Vad angår det väl dem?

— Kära du, svarade hans hustru, nu är du verkligen tråkig! Du förstår väl, att jag tänker på att han skall gifta sig med en av dem.

— Är det hans avsikt, då han bosätter sig här?